

Gespreksnotitie rechtvaardige klimaatadaptatie

Hoe kan *iedereen* zich aanpassen aan
een veranderend klimaat?

Onderdeel van het Uitvoeringsprogramma
Klimaatadaptatie 2025-2028

Provincie Utrecht

Februari 2026

Foto: onbewoonbare sociale huurwoningen na overstroming

Rechtvaardige klimaatadaptatie

Hoe kan *iedereen* zich aanpassen aan een veranderend klimaat?

Het klimaat verandert en het weer wordt steeds extremer. Hitte, droogte en hevige neerslag komen vaker en intensiever voor. Binnen de provincie Utrecht kunnen de gevolgen hiervan heel verschillend zijn per persoon en per plek. De impact van extreem weer hangt af van uiteenlopende factoren; sommige mensen en plekken zijn hierdoor veel kwetsbaarder dan andere. Om onze leefomgeving toekomstbestendig te maken, moeten we als overheden, samenleving en organisaties maatregelen nemen en keuzes maken. Als provincie staan we voor de vraag hoe we onze aandacht en middelen verdelen. Met als doel iedereen te beschermen én keuzes te maken die recht doen aan de verschillende kwetsbaarheden in onze provincie.

Aanleiding

In de provincie Utrecht merken we steeds vaker de gevolgen van klimaatverandering. We krijgen te maken met langdurige droogte, stevige buien en steeds warmere zomers. Hittegolven komen vaker voor en duren langer. Deze veranderingen hebben effect op onze gezondheid, hoe we wonen, werken en leven en de natuur.

De provincie Utrecht werkt aan een leefomgeving die beter is voorbereid op het weer van nu en straks. In het Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie 2025–2028 en de Omgevingsvisie provincie Utrecht staat hoe we dat aanpakken. Deze gespreksnotitie rechtvaardige klimaatadaptatie, opgesteld door het programmateam klimaatadaptatie, is een verdieping op het Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie.

In het Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie is opgenomen dat we zo rechtvaardig en eerlijk mogelijk met de effecten van klimaatverandering omgaan. Dat betekent onder andere: iedereen zo goed mogelijk beschermen, met meer prioriteit bij kwetsbare inwoners die dit zelf niet goed kunnen. En voorkomen dat we de opgaven afwentelen in ruimte of tijd; niet de toekomstige generaties met de rekening laten zitten.

De impact van extreem weer in Utrecht verschilt per persoon en per plek. Zo kunnen de gevolgen van hevige regen in het ene gebied heel anders zijn dan in het andere. Ook de impact van hitte verschilt per locatie. Daarbij kan niet iedereen zich even makkelijk aanpassen of herstellen in het geval van overlast. Wat iemand (aan)kan of welke mogelijkheden iemand heeft is van vele factoren afhankelijk. Daarom is het belangrijk om rekening te houden met de verschillen tussen mensen als het gaat om de effecten van en aanpassen aan klimaatverandering. Zoals meer handelingsruimte geven en de kosten en baten van klimaatadaptatie rechtvaardig(er) verdelen. Wat rechtvaardig of rechtvaardiger is en hoe hier in het kader van klimaatadaptatie vanuit de provincie Utrecht invulling aan te geven, vraagt uitwerking.

Het team dat werkt aan het Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie heeft het initiatief genomen om deze gespreksnotitie op te stellen. Het werken aan klimaatadaptatie krijgt steeds vaker een koppeling met sociale opgaven en principes van gelijkheid. Verschillende gemeenten, waaronder de gemeente Utrecht, maken hierin stappen en nemen dit op in hun klimaatadaptatieprojecten. Op nationaal niveau is in 2023 rechtvaardigheid en inclusie opgenomen als twee van de vijf prioritaire onderwerpen binnen klimaatadaptatie.¹ Daarnaast is er steeds meer wetenschappelijk onderzoek beschikbaar dat de uitdagingen van klimaatverandering onder andere koppelt aan verdelingsvraagstukken en sociale netwerken. Die inzichten vormen de basis van deze gespreksnotitie.

Doel en opbouw van deze gespreksnotitie

Met deze notitie willen wij, het programmateam Klimaatadaptatie, het gesprek op gang brengen om te zorgen voor een klimaatbestendige leefomgeving **voor iedereen**. Hoe kunnen we er invulling aan geven? Wie hebben we nodig? Waar zetten we op in? Met het gegeven dat er altijd verschillen blijven bestaan en dat rechtvaardig en eerlijk deels subjectieve begrippen zijn.

Komende jaren kunnen we met elkaar stappen zetten om op langere termijn tot een klimaatbestendige leefomgeving voor iedereen te komen. Het begint bij betrokkenheid van mensen binnen en buiten de provincie en het maken van bewuste(re) keuzes.

De notitie bestaat uit vier onderdelen:

1. Verschillende manieren van kijken naar rechtvaardige klimaatadaptatie.
2. Vier mogelijke principes die richting geven.
3. Vragen en uitdagingen bij rechtvaardige klimaatadaptatie.
4. Bestaande voorbeelden verrijkt met mogelijke keuzes.

Manieren om te kijken naar rechtvaardige klimaatadaptatie

Verschillen in de samenleving

De effecten van klimaatverandering verschillen sterk per persoon en plek. Wat je merkt, hangt onder andere af van je gezondheid, je woning, je buurt, je sociale netwerken en je dagelijkse bezigheden. Wie woont in een groene, schaduwrijke wijk met goede wateropvang, in een goed geïsoleerde woning met goede zonwering, merkt relatief weinig van hitte of hevige neerslag. Zeker als je ook fysiek en mentaal gezond bent, is de **impact** van klimaatverandering klein(er). Maar dat ligt anders als je woont in een wijk met weinig groen en schaduw, en in een woning die snel opwarmt en lang warm blijft bij hitte, of die juist kwetsbaar is voor wateroverlast door hevige neerslag. In zulke gevallen is de kans op schade, vocht en schimmel groot. Ook tijdens je werk, op school of als je onderweg ben kun je negatieve gevolgen van klimaatverandering ervaren. Voor mensen met een kwetsbare gezondheid raken dit soort omstandigheden het dagelijks functioneren direct. Op langere

¹ Nationaal Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie (2023):
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/11/17/bijlage-2-nationaal-uitvoeringsprogramma-klimaatadaptatie-nup-ka>

termijn kunnen gezondheidsproblemen ontstaan, bijvoorbeeld bij kinderen die opgroeien in woningen met schimmel. In de praktijk wonen mensen in een kwetsbare sociaaleconomische positie, veelal met gezondheidsuitdagingen, of beperkte financiële mogelijkheden, vaker in buurten en wijken die wat betreft klimaatverandering kwetsbaar zijn. Zo kunnen huishoudens in 'klimaatkwetsbare wijken' hogere risico's als gevolg van hitte, droogte, overstroming of wateroverlast hebben en ook financieel kwetsbaar zijn.²

In welke mate je als individu iets kunt doen aan de impact van klimaatverandering en extreem weer, hangt af van je **handelingsperspectief**. Het gaat onder andere om je financiële mogelijkheden, je praktische vaardigheden. Maar ook waartoe je fysiek en mentaal in staat bent, je sociale omgeving en welke keuzevrijheid je hebt.

Een belangrijke factor is je **financiële situatie**. Kun je het je veroorloven om je woning of leefomgeving aan te passen? Bijvoorbeeld het aanschaffen van zonneschermen of het opvangen van neerslag. Heb je de mogelijkheden om tijdens warm weer naar plekken te gaan voor verkoeling? Het gaat daarbij zowel om de kosten van (openbaar) vervoer als de entree van bijvoorbeeld buitenzwembaden of musea. Je financiële situatie kan ook bepalen of en hoe je verzekerd bent tegen schade. En of je in staat bent om ontstane schade te herstellen, want vaak vergoedt een verzekering niet de volledige waarde van je spullen.

Daarnaast gaat het om (taal- en digitale) **vaardigheden**: kun je informatie vinden en is deze toegankelijk, begrijpelijk en toepasbaar? Kun je voldoende goed lezen en schrijven? Beheers je de taal voldoende? Ook je **mentale gezondheid** speelt mee. Stress, zorgen of vermoeidheid kunnen ervoor zorgen dat je de situatie gewoon maar laat zoals die is. Soms is het simpelweg te veel om ermee aan de slag te gaan. Ook **fysieke beperkingen**, zoals een spierziekte, visuele beperkingen, slechte conditie of luchtwegaandoeningen kunnen een barrière vormen: als je zelf geen aanpassingen kunt doen, ben je afhankelijk van anderen. Een goed sociaal netwerk is dan belangrijk om maatregelen te nemen.

Een laatste punt is **keuzevrijheid**. Niet iedereen heeft flexibele werkmogelijkheden. Kun je bij hitte kiezen waar en wanneer je werkt? Het koele kantoor of het koele huis? Of heb je fysiek zwaar werk op een voor jou vastgestelde plek (binnen of buiten) met veel hitte? Bijvoorbeeld mensen in de bouw, bedrijfshallen, het onderwijs of de thuiszorg. Ben je eigenaar van je woning, dan kun je meestal meer aanpassen dan wanneer je huurt. Huurders zijn afhankelijk van de bereidheid van verhuurders, en die verschilt sterk, zowel voor huurders bij woningcorporaties als bij particuliere verhuurders.

² Rapport ABN-AMRO: Nederland telt 900 'klimaatkwetsbare' wijken (2023): <https://klimaatadaptatienederland.nl/actueel/actueel/nieuws/2023/rapport-abn-amro-klimaatkwetsbaar/>

Als we geen **oog hebben voor deze verschillen**, neemt de ongelijkheid door klimaatverandering en de ongelijkheid in ons eigen klimaatadaptatiebeleid verder toe. De meest kwetsbare groepen, die vaak al met (meervoudige) achterstanden kampen, komen dan ook het meest in de knel. Soms al vanaf de start van hun leven; zo verhoogt hitte het risico op vroeggeboorte en een laag geboortegewicht. Dat effect blijkt twee keer zo groot bij zwangere vrouwen met een laag inkomen, lage opleiding of woning in een achterstandswijk.³

We willen met onze middelen zo veel mogelijk positieve impact maken – nu én later – dus moeten we gericht investeren waar de urgentie het grootst is. Dit is mogelijk door het slim(mer) combineren van data, kennis en informatie om te duiden waar – fysieke plekken en doelgroepen – de te maken impact groot is.

Provincie Utrecht: enkele cijfers

- 7,4% van de huishoudens heeft geregistreerde problematische schulden
- 6,3% van de inwoners tussen 16 en 65 jaar is laaggeletterd
- 16,4% van de 65+'ers is mantelzorger (minimaal 8 uur per week)
- 9,8% van alle volwassenen is ernstig eenzaam
- 12,9% van de inwoners heeft ernstig overgewicht (obesitas)
- 22% van de jongeren (16 – 25 jaar) hebben vaak tot voortdurende psychische klachten
- 42% van alle woningen zijn huurwoningen (27% woningcorporatie en 15% overige huur)*
- 18,5% van alle woningen heeft een – deels geschat – energielabel E, F of G*

*Bovenstaande informatie komt van 'Staat van Utrecht'⁴ en de website www.allecijfers.nl. Informatie vanuit www.allecijfers.nl is met een * aangegeven*

³ Stijgende temperatuur vergroot de kans op vroeggeboorte in Nederland – vooral in achterstandswijken (2025): <https://amazingerasmusmc.nl/gynaecologie/stijgende-temperatuur-vergroot-de-kans-op-vroeggeboorte-in-nederland-vooral-in-achterstandswijken/>

⁴ Staat van Utrecht: <https://www.staatvanutrecht.nl/>

De Nederlandse grondwet; legitimatie van rechtvaardige klimaatadaptatie

De Nederlandse grondwet biedt een stevig fundament voor rechtvaardige klimaatadaptatie. Het gaat dus niet alleen om keuzes of goede bedoelingen – inwoners mogen verwachten dat we hier als overheid werk van maken. Vier artikelen zijn extra belangrijk:

Artikel 1

Gelijke behandeling en discriminatieverbod. Dit artikel garandeert dat iedereen in gelijke gevallen gelijk behandeld wordt.

Artikel 20

Recht op een toereikende levensstandaard. Dit artikel garandeert een toereikende levensstandaard voor iedereen, wat essentieel is voor een samenleving waarin iedereen in de basisbehoeften kan voorzien.

Artikel 21

Nemen van maatregelen ter bescherming van de bewoonbaarheid van het land, waaronder de waterstaatszorg en de bescherming en verbetering van het leefmilieu. Dit omvat maatregelen tegen klimaatverandering (mitigatie) en de gevolgen ervan (adaptatie). De overheid moet zorgen voor een schone en gezonde leefomgeving, inclusief een klimaatbestendige omgeving.

Artikel 22

Bevordering van de volksgezondheid, de bevordering van voldoende woongelegenheid en het creëren van voorwaarden voor maatschappelijke en culturele ontplooiing en vrijetijdsbesteding. Een klimaatbestendige leefomgeving en een gezond klimaat zijn hiervoor essentieel.

We moeten als overheid zorgen dat iedereen – ongeacht waar je woont of wie je bent – bescherming krijgt tegen de gevolgen van klimaatverandering. Daarbij kiezen we ervoor om in ongelijke gevallen juist ongelijk te behandelen; wie meer ondersteuning nodig heeft om klimaatbestendig te zijn, ontvangt meer hulp. En waar de impact van een klimaatgebeurtenis op een groep personen of een plek groot is, moet je die groepen of plekken waarschijnlijk een hoger beschermingsniveau geven dan andere groepen of plekken in de provincie Utrecht.

Principes voor rechtvaardige klimaatadaptatie

Om met aandacht voor iedereen invulling te geven aan het aanpassen aan klimaatverandering is het goed om kaders te hebben. Het team dat werkt aan het Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie pakt rechtvaardige klimaatadaptatie op vanuit vier principes. Deze principes helpen om het onderwerp te duiden én uit te leggen. De principes zijn:

- Basis voor iedereen
- Betere toegang tot bescherming
- Bestaande verschillen verminderen
- Bescherming door sociale structuren

Basis voor iedereen

Dit principe stelt dat iedereen in de provincie Utrecht recht heeft op een bepaald minimumniveau of comfort bij heftig weer. Dit is iets wat hoort bij het streven naar een toereikende levensstandaard. Bijvoorbeeld bij een bepaalde intensiteit van hevige neerslag is er nergens sprake van wateroverlast in woningen. Wat dit minimumniveau is en hoe dit te realiseren, bijvoorbeeld door inrichting van de openbare ruimte of aanpassing van de woning, vraagt nadere uitwerking. Of dat de temperatuur binnen op scholen of werkplekken binnen vastgestelde kaders (minimum én maximum) blijft. Ook kan het betekenen dat iedereen binnen een bepaalde reistijd toegang heeft tot groen en schaduw. Voor sommige situaties en gebeurtenissen zijn er al normen en kaders, maar nog lang niet alle effecten van heftig weer hebben een minimumcomfort of veiligheidsniveau. In uitzonderlijke situaties – extreem weer - zullen we enige mate van overlast en schade moeten accepteren. Stevige sociale structuren zijn daarbij belangrijk, zie verderop.

Betere toegang tot bescherming

Weten hoe te handelen en ook te kúnnen handelen voorafgaand, tijdens en na extreem weer is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Voor een klimaatbestendige samenleving is toegang tot informatie en toegang tot bescherming nodig. Toegang die voor sommige bewoners van de provincie Utrecht niet haalbaar is. Dit vraagt om het verlagen van drempels. Het bereiken van 'iedereen' is belangrijk en een uitdaging. Als afzender van informatie moet je rekening houden hoe, waar en door wie informatie gedeeld wordt. Of de informatie toegankelijk is, hangt af van persoonlijke kenmerken, zoals taalvaardigheid, informatieverwerking en eventuele auditieve of visuele beperkingen. Daarnaast gaat het er ook om of je jezelf kunt beschermen, of je in staat bent om een situatie aan te passen. Betere toegang tot bescherming gaat over fysieke maatregelen in en om de woning en de uitvoerbaarheid en betaalbaarheid. Daarnaast over procedures; wat volgens wet- en regelgeving wel en niet mag, bijvoorbeeld rondom het binnenklimaat van huurwoningen of arbeidsomstandigheden. Wat zijn je rechten en wat moet je doen en kunnen om ervoor te zorgen dat jouw situatie verbetert? Gebrek aan kennis en vaardigheden bij (ver)huurders en werkgevers kan hierbij voor uitdagingen zorgen.

Bestaande verschillen verminderen

De kwetsbaarheid voor klimaatverandering en extreem weer wordt voornamelijk bepaald door de plek en de persoon. We zien hierbinnen grote verschillen binnen provincie Utrecht. We willen als Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie onze tijd en middelen zo inzetten, dat de meest klimaatkwetsbare plekken en mensen, minder kwetsbaar worden. Dit principe betekent slimme en bewuste keuzes maken door meer in kwetsbare gebieden (voor bijvoorbeeld hitte of wateroverlast) en mensen in kwetsbare situaties te investeren. Dit vergroot voor hen de kans op óók een veilige en gezonde omgeving. Impliciet betekent het daarmee ook minder investeren in klimaatadaptatie op plekken en voor mensen die vanuit het huidige en toekomstige klimaat bovengemiddeld klimaatbestendig zijn.

Naast investering van tijd en aandacht gaat het ook over (procedures voor) inspraak, erkenning en toegankelijkheid. Bewust rekening houden met de stem of het belang van mensen die ondervertegenwoordigd zijn, moeite hebben met zich te uiten of er nog niet zijn (toekomstige generaties).

Bescherming door sociale structuren

Bij klimaatadaptatie denken we vaak aan fysieke maatregelen, zoals vergroening of de aanleg van wadi's voor waterberging. Met het oog op extreme weersomstandigheden zijn sociale aspecten ook heel belangrijk. Dit vraagt om een bredere manier van werken dan we als provincie gewend zijn.

Klimaatbestendigheid bij extreem weer en noodsituaties wordt ook bepaald door hoe we naar elkaar omkijken en voor elkaar zorgen. Uit onderzoeken naar extreem weer en klimaatrampen wereldwijd blijkt dat er meer slachtoffers vallen onder mensen die een beperkt sociaal netwerk hebben.⁵ Het stimuleren van sociale cohesie is daarom ook belangrijk om klimaatbestendig te zijn als samenleving.

De kwetsbaarheid, impact en herstel van een plek is mede afhankelijk van de bestaande sociale cohesie. Hoe groter de sociale cohesie, hoe kleiner de kwetsbaarheid en impact en hoe sneller het herstel. Naast inzetten op zelfredzaamheid en weerbaarheid is er, met name voor diegene die meer uitdagingen in het leven ervaren, de behoefte aan samenredzaamheid. Dit betekent inzet in versterken van de netwerken op plekken waar deze beperkt of niet aanwezig is.

Uitdagingen, dilemma's en voorbeelden van rechtvaardige klimaatadaptatie

De vier principes voor rechtvaardige klimaatadaptatie klinken logisch, maar roepen ook vragen op. Dat is normaal: het gaat om lastige keuzes waarbij verschillende belangen meespelen. Hieronder vind je acht vragen en uitdagingen om over in gesprek te gaan en om samen nader uit te werken.

Wat is de rol van de provincie Utrecht?

De provincie Utrecht heeft meerdere rollen. Enerzijds kan de provincie zelf maatregelen nemen als beheerder van infrastructuur, anderzijds heeft ze een stimulerende rol richting gemeenten en andere organisaties. De uitdaging is om de invloed zo effectief mogelijk in te zetten en te bepalen met wie je samenwerkt om rechtvaardige klimaatadaptatie echt van de grond te krijgen. Denk bijvoorbeeld aan subsidies of ondersteuning die verschillen op basis van kwetsbaarheid, het stellen van voorwaarden in eigen beleidsdocumenten, of het samen met andere provincies agenderen van uitdagingen bij het Rijk.

Gemeenten – en ook vele andere organisaties – in Utrecht zijn onmisbare partners in het structureel werken aan rechtvaardige klimaatadaptatie. Zij staan dicht bij inwoners, bedrijven, organisaties en wijken, en spelen daardoor een sleutelrol in het realiseren van resultaten, zowel fysiek als sociaal. De provincie kan ondersteunen en versterken, bijvoorbeeld door het onderwerp onder de aandacht te brengen, ervaringen te delen en drempels te verlagen, bijvoorbeeld door financiële ondersteuning.

Hoe kom je tot keuzes?

Rechtvaardige klimaatadaptatie vraagt om bewuste keuzes: waar investeer je wel of meer, en waar juist niet of minder? Wie ondersteun je actief en wie minder? Deze afwegingen zijn vaak ingewikkeld, omdat belangen uiteenlopen en middelen gelimiteerd zijn. Het stellen van prioriteiten betekent soms ook expliciet niet kiezen voor bepaalde maatregelen, plekken of groepen. Dat vraagt transparantie en een duidelijke onderbouwing. Alleen zo ontstaat begrip voor de keuzes die gemaakt worden, ook als die niet voor iedereen gunstig uitpakken.

Wat is een minimumniveau van bescherming?

Een andere uitdaging is het bepalen van een minimumniveau van bescherming. Iedereen heeft recht op een toereikende levensstandaard, maar wat betekent dat concreet in het kader van klimaatverandering? Er zijn verschillen tussen (nieuwe) standaarden van gebeurtenissen die regelmatig voorkomen en zeer extreme en onvoorziene weersomstandigheden. Hoe definieer je per type weer en gebeurtenis een minimumniveau? (Denk aan hitte, wateroverlast, overstromingen,

⁵ Mens en klimaat. De kracht van sociale infrastructuur bij adaptatie (2025): <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2025/05/22/mens-en-klimaat.-de-kracht-van-sociale-infrastructuur-bij-adaptatie>

droogte of natuurbranden.) Zet je in op (vrijwillige) inspanningen van organisaties of gemeenten of verplicht je dit als doel? En welke middelen of regels zijn nodig om dit niveau daadwerkelijk te realiseren? Heel complex om te realiseren, maar het alternatief is dat we accepteren dat er op de meeste kwetsbare plekken, met zeer waarschijnlijk de meest kwetsbare mensen, eerder overlast en schade zal zijn.

Hoe zorg je dat iedereen toegang heeft tot informatie en procedures?

Toegang tot informatie en procedures is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Vooral mensen met beperkte digitale vaardigheden, beperkte taalbeheersing of een klein netwerk worden (onbedoeld) buitengesloten. Daarom is het belangrijk om na te denken over hoever je gaat in het bereikbaar maken van informatie en hoeveel maatwerk je biedt voor kwetsbare groepen.

Hoe bepaal je klimaatkwetsbaarheid?

Klimaatkwetsbaarheid is een complex begrip dat zowel fysieke factoren (zoals openbare ruimte en woningen) als sociale factoren (zoals gezondheid en inkomen van bewoners) omvat. De vraag is welke sociale factoren je meeneemt en hoe je deze toepast in bijvoorbeeld stresstesten of risicodialogen. Bovendien verschilt kwetsbaarheid per soort extreem weer: bij wateroverlast spelen andere factoren een rol dan bij hitte.

In hoeverre hebben inwoners zeggenschap?

Bij mensen in kwetsbare posities ontbreken veelal de nodige vaardigheden, financiële middelen en keuzevrijheid. Deze mensen meer toegang tot kennis geven gaat er nauwelijks voor zorgen dat ze anders handelen. Gaat de overheid voor deze mensen bepalen hoe hun omgeving eruit ziet, omdat zij dit 'toch' niet zelf kunnen en willen bepalen? Of krijgen ze zeggenschap in (positieve) veranderingen van hun omgeving, en in welke mate? Daarbij is ook de vraag hoe we de toekomst en toekomstige generaties 'zeggenschap' geven, want fysieke en sociale keuzes die we nu maken hebben ook op hen uitwerking.

Minder zichtbaar, maar meer impact

Sommige resultaten kunnen minder zichtbaar zijn, maar wel een grotere impact hebben. Investeren in sociale structuren of het versterken van kwetsbare situaties leveren soms veel op, maar zijn weinig tastbaar of zichtbaar in het straatbeeld zoals fysieke ingrepen. Bovendien roepen deze maatregelen vaak meer (politieke) vragen op dan fysieke maatregelen. Durf je te investeren in dit 'hooghangend fruit', waar de inzet en opbrengst relatief groot is maar de directe zichtbaarheid klein? En hoe weeg je deze structurele, minder zichtbare vooruitgang af en op welke manier laat je zien wat er bereikt is?

Hoe voorkom je groene gentrificatie?

Investeren in groene, gezonde en klimaatbestendige buurten en wijken is goed voor de mensen die er wonen. Een bijkomend effect is dat deze buurten en wijken aantrekkelijker worden en de prijzen van koop- en huurwoningen stijgen. Met als risico oplopende kosten voor levensonderhoud, spanning in de buurt en verdringing van de oorspronkelijke bewoners, waardoor het groen alleen toegankelijk wordt voor mensen met een hoger besteedbaar inkomen.

Voorbeelden

De uitdagingen en vragen hebben geen pasklaar antwoord. Maar ze helpen wel om met elkaar in gesprek te gaan en te komen tot bewuste keuzes. Om het bovenstaande iets concreter te maken zijn drie voorbeelden uit het Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie gepakt en voorzien van suggesties om hierin rechtvaardigheid verder te verwerken. De uitwerkte voorbeelden geven mogelijke keuzes die je ook kunt maken als je bezig bent met rechtvaardige klimaatadaptatie.

Voorbeeld A – Vergroenen van schoolpleinen

Het vergroenen van schoolpleinen levert op veel vlakken winst op. Een groen schoolplein vangt regenwater op, zorgt voor verkoeling, vermindert veelal de blootstelling aan UV-straling en draagt bij aan betere leerprestaties. De provincie Utrecht ondersteunt tientallen basisscholen met geld en begeleiding om hun plein groener en klimaatbestendiger te maken.

Mogelijke keuzes bij rechtvaardige klimaatadaptatie:

- Streef je naar een minimum?
Moet ieder schoolplein voldoen aan een basisniveau van groen en schaduw, bijvoorbeeld een minimaal percentage schaduw en (gevel)groen?
- Maak je onderscheid tussen scholen?
Krijgen scholen in kwetsbare buurten extra steun/ actieve benadering? Denk aan scholen in een klimaatkwetsbare omgeving of met veel leerlingen met leerachterstanden.
- Hoeveel begeleiding bied je?
Sommige scholen hebben actieve ouders en vrijwilligers, andere nauwelijks. Geef je méér hulp aan scholen waar het draagvlak of de inzet laag is, maar de nood hoog?

Voorbeeld B – Hitte en hitteplannen

De provincie Utrecht loopt voorop als het gaat om hittebeleid. We stimuleren gemeenten om hitteplannen op te stellen én te verbeteren. De komende jaren werken we aan integrale plannen die hitte aanpakken op drie niveaus: **gebied, gebouw en gezondheid**.

Mogelijke keuzes bij rechtvaardige klimaatadaptatie:

- Stel je een basisniveau voor alle gemeenten vast?
Moet elk hitteplan aan bepaalde minimumeisen voldoen, en hoe bereik je daar gezamenlijk overeenstemming over?
- Zet je extra in waar de hitte-impact het grootst is?
Bied je gemeenten en wijken met een hoge hittegevoeligheid extra ondersteuning? Daarmee kun je verschillen tussen gebieden actief verkleinen.
- Geef je ook aandacht aan sociale aspecten?
Stimuleer je gemeenten om bij hitteplannen ook in te zetten op samenredzaamheid en sociale samenhang in kwetsbare buurten?

Daarnaast kun je vanuit rechtvaardige klimaatadaptatie overwegen om **(concrete) hulp te bieden aan inwoners** die in kwetsbare situaties wonen of werken. Of organisaties steunen die voor belangen opkomen. Bijvoorbeeld:

- Huurders en verhuurders over het bereiken van een acceptabel binnenklimaat.
- Slecht georganiseerde VvE's en eigenaren van monument.
- Situatie met zwaar werk, weinig flexibiliteit en beperkte verkoeling.

Voorbeeld C – Klimaatbestendige, natuurinclusieve en gezonde wijken

De provincie Utrecht helpt gemeenten om bestaande wijken klimaatbestendiger, biodiverser en gezonder te maken tijdens herinrichtingen van de openbare ruimte. Het doel is dat iedere gemeente de komende jaren minstens één wijk op deze manier aanpakt.

Mogelijke keuzes bij rechtvaardige klimaatadaptatie:

- Welke sociale factoren neem je mee in de plannen?
Denk aan gezondheid, inkomen of kwetsbare groepen in de wijk. Deze aspecten kunnen bepalen welke doelen je stelt en hoe je het ontwerp maakt.
- Gebruik je een ranglijst van klimaatkwetsbare wijken?
Zo'n overzicht kan helpen om prioriteiten te stellen en middelen bewust te verdelen, zodat je verschillen tussen wijken actief verkleint.
- Hoe betrek je bewoners?
Niet iedere wijk vraagt om dezelfde aanpak. Je kunt kiezen uit drie rollen:
 - **Door** bewoners – De inwoners nemen initiatief, de overheid ondersteunt.
 - **Met** bewoners – Inwoners en overheid maken samen plannen en voeren die uit.
 - **Voor** bewoners – De overheid neemt het voortouw waar weinig betrokkenheid is, maar vergroening wél dringend nodig is (bijvoorbeeld vanwege hittestress of wateroverlast).

Er zijn ook spanningen tussen korte- en langetermijnbelangen. Meer groen kan bijvoorbeeld ten koste gaan van parkeerplaatsen – zeker in dichtbebouwde buurten – of zorgen oproepen over insecten of allergieën. In zulke gevallen is het belangrijk om ervaringen en oplossingen tussen gemeenten en met de provincie te delen. Zo leren we beter omgaan met tegenstrijdige belangen.

Voer voor gesprek

De drie gegeven voorbeelden zijn bedoeld voor inspiratie en als hulpmiddel om zelf aan de slag te gaan met rechtvaardige klimaatadaptatie. Er zijn meer doelen en acties voor klimaatadaptatie waar dezelfde soort vragen bij horen. Pak ook zeker je eigen onderwerp of uitdaging en probeer daarbij jezelf voortdurend uit te dagen met de vragen: voor wie doe ik dit en draagt het bij aan rechtvaardige klimaatadaptatie?

Voor meer praktische tips en handvatten om met rechtvaardige klimaatadaptatie aan de slag te gaan, hebben we de handleiding 'Werken aan rechtvaardige klimaatadaptatie' gemaakt. Laat het ons weten als je deze wilt ontvangen.

Als Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie gaan we de komende tijd zelf verder aan de slag met rechtvaardige klimaatadaptatie. We nodigen je uit om over dit onderwerp met ons en met elkaars in gesprek te gaan. We zien raakvlakken met verschillende andere onderwerpen binnen de provincie en werken graag samen, met als doel een klimaatbestendige provincie voor iedereen!

Heb je vragen, of suggesties voor ons?

Neem contact op via klimaatadaptatie@provincie-utrecht.nl.